

Experiment met voortplanting Schotse Hooglanders

Eric van der Bilt

● *Het feit dat een natuurbeschermingsorganisatie als Het Drentse Landschap zich met een dergelijk onnatuurlijke manipulatie als embryo-transplantatie onledig houdt, roept bij menigeen verbazing en ongeloof op. Zeker waar het ook nog een weinig economisch en typisch 'natuurbeheersras' als de Schotse Hooglander betreft. In dit artikel wordt getracht de beweegredenen toe te lichten.*

Eind 1987 importeerde Het Drentse Landschap een dertigtal stamboek Schotse Hooglanders uit het land van herkomst. Deze bij uitstek voor het natuurbeheer geschikte sobere en geharde runderen waren in Nederland niet te koop. In het midden van de jaren tachtig waren er in de hele wereld hooguit enige duizenden dieren van dit ras te vinden. Volgens de normen van de moderne landbouw zijn het laagproductieve runderen die heden ten dage als zoogkoeien of als vleesras niet op rendabele wijze gehouden kunnen worden.

Start van de begrazing

Het omslagpunt in de populariteit van dit ras lag rond 1986-1987. De runderen bleken ideaal om als grazers in te zetten bij het natuurbeheer of bij zeer extensieve vormen van veehouderij in de talrijke in agrarisch opzicht marginale regio's van Europa. In vrijwel elk Europees land ontstond zich een zeer sterke vraag naar dit ras. Niet in het minst omdat ze een imposant uiterlijk paren aan een zachtaardig karakter, terwijl het vlees ook nog goed smaakt. Een steeds groeiende schare liefhebbers verliest zich in de Hooglander. Volgens de harde wetten van de ekonomie worden schaarse goederen duur

en dat is wat geschiedde. Eind 1987 kon nog net een scheepslading gekocht worden voordat de dieren echt onbetaalbaar werden.

Bij de eerste groep van dertig bevonden zich een drietal stieren van verschillende onverwante bloedlijnen. Met It Fryske Gea werden afspraken gemaakt over het uitruilen van stiermateriaal om inteelt te voorkomen. Door aanwas zijn de oor-

spronkelijke aantallen inmiddels sterk toegenomen en lopen er in tal van reservaten van Het Drentse Landschap kleine groepen Hooglanders, oa. in Dalerpeel, Orvelterzand, Smilder Oosterveld, Heideheim, Hijkerveld, Meeuwenveen en het landgoed De Vossenberg.

Inteelt voorkomen

De ervaring van de afgelopen jaren heeft uitgewezen dat Schotse Hooglanders op zeer eenvoudige en goedkope wijze bij begrazingsbeheer kunnen worden ingezet. Vanuit natuurbeheer bezien is de Hooglander zowel naar de effecten op de vegetatie als naar de wijze van houden, een uitermate geschikt beheersmiddel. De wens bestaat dan ook om dit vee op grotere schaal in natuurgebieden in te zetten. Tot nu toe bereikten ons alleen maar positieve reacties van de zijde van het publiek. Bij het starten van nieuwe kuddes uit aanwas bleek

Hooglander op het Orvelterzand

Het Drentse Landschap

Hooglander op het Orvelterzand

het al snel onmogelijk om een onverwante stier te vinden. Uitrui bood enig soelaas maar in eigen land zijn niet of nauwelijks goede stamboekstieren verkrijgbaar. Het Drentse Landschap hecht zeer aan het stamboek omdat bij een dergelijk klein ras de afstamming van de dieren bekend moet zijn om inteelt te voorkomen. De inteeltfactor is vanuit het verleden al vrij groot en het is bekend hoe snel een ras in kwaliteit en bruikbaarheid voor het beheer terug kan lopen. Het idee dat een Schotse Hooglander een soort mini-oeros is, waarbij men op zulke aspecten geen acht hoeft te slaan, is biologisch gezien pure onzin.

Koegekte

Het meest voor de hand lag om, gebruikmakend van goede contacten met het Schotse Stamboek, een aantal stieren te importeren. Afgezien van de inmiddels behoorlijk gestegen prijs bleek dat niet mogelijk. De EG verbiedt Groot-Britannië vanaf medio 1988 rundvee naar het continent te exporteren. De reden hiervoor is het optreden van een nieuwe onbekende rundveeziekte, genaamd BSE

of koegekte. Runderen blijken als gevolg van een virus een soort sponsachtige structuren in hun hersenen te ontwikkelen waardoor ze op een bepaald moment geen evenwicht en oriëntatie meer bezitten en voortdurend tegen de grond slaan.

De ziekte is ontstaan omdat schapenkarkassen, ondermeer van dieren die aan de hersenaandoening 'scrapie' bezweken waren, als grondstof voor veevoer gebruikt werden. Doordat te kort en met onvoldoende hoge temperaturen gesteriliseerd was, werden viruspartikels in staat gesteld 'over te wippen' van schape naar rund. Inmiddels is het verboden om destruktiemateriaal als veevoer aan te wenden.

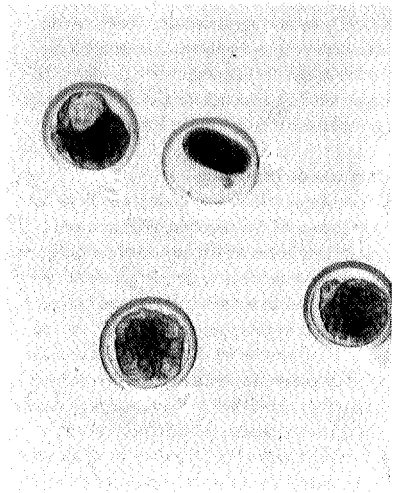
Jaarlijks worden nog steeds tienduizenden door deze ziekte aangetaste runderen in Groot-Britannië afgemaakt. Het betreft vrijwel uitsluitend melkvee dat door het krachtvoergebruik gevoelig is voor besmetting. Tot nu toe is nooit bij exemplaren van de extensief gehouden heuvelrassen, zoals Galloways en Hooglanders, koegekte aangetroffen. Tot op de dag van vandaag is het importeren van vee uit Groot-Britannië echter verboden en het ziet er niet naar uit dat dit snel zal veranderen.

Import van embryo's

Als andere mogelijkheid werd transplantatie van embryo's overwogen. Door de firma Edinburgh Genetics uit Schotland werden embryo's van stamboek-Hooglanders aangeboden. In Nederland bleek de KI Vereniging Land van Cuyk zich actief met embryo-transplantatie bezig te houden. Na inventarisatie bleek de import van embryo's en het daarna in Nederland implanteren in draagmoederkoeien een haalbare zaak. Het bestuur van Het Drentse Landschap besloot om via deze op zich weinig natuurlijke wijze tot verbreding van bloedvoering over te gaan.

Op dat moment doken er in Schotland problemen op. Embryo-transplantatie als verschijnsel verraste het Stamboek buitengewoon en het Stamboekbestuur bleek aanvankelijk fervent tegenstander van een dergelijk moderne kunstgreep. Hetgeen ook niet zo verwonderlijk was bij dat nogal archaische gezelschap, aan welks weerstand tegen vernieuwing de natuurbescherming door het behoud van de Hooglander overigens ontzettend veel te danken heeft.

Opname van vier embryo's. Embryo's 1, 2 en 3 zijn van goede kwaliteit. Met dergelijke embryo's is gemiddeld 60% drachtigheid bij draagmoeders te bereiken. Bij embryo 3 liggen aan de linkerkant een paar uitgestoten cellen die zich verder niet meer delen. Nummer 4 is een onbevruchte eicel.

A. Verbruggen

Later liet men de principiële bezwaren vallen. Wel werden er steeds nieuwe reglementen opgesteld. Embryo's mogen alleen van oude fokkoeien worden gewonnen die al diverse succesvolle nakomelingen hebben gebracht. De koe mag maar twee keer 'gespoeld' worden en een fokker mag jaarlijks maar 10 embryo's verkopen. Er moeten bloedtesten bij beide ouders en het kalf worden genomen waarna vergelijking volgt. De kosten voor opname in het stamboek bleken eveneens niet mis. De embryo's, die naar Drente zijn gehaald, zijn allen afkomstig van het bedrijf van Calum MacDonald, Auch Estates, Bridge of Orchy. Een schitterend gelegen oord in het woeste Schotse landschap. De West-Highland Way, een wandel-

tocht van Glasgow naar Fort William voert langs deze plaats. In 1988 heb ik deze tocht gelopen en de kudde bekeken. Mooie donkerrode koeien. Voorjaar 1990 werden de embryo's gewonnen waarbij zaad van de op dat moment beste stier 'Jock 26th of the Leys' was gebruikt.

Burokratie

Het opstellen en aangaan van een contract bleek niet eenvoudig. Prijs, betalingswijze, kwaliteitsbeschrijving, verzekering, manier van verzending en nog veel meer zaken, waren onderwerp van discussie. Met name de wijze waarop de embryo's in klasen kunnen worden beoordeeld, verschilde tussen Nederland en Schotland. Uiteindelijk werd de

Embryo-kalveren met pleegmoeder

zogenaamde Lindner-Wright schaal gehanteerd, een mondiaal vastgelegde kwaliteitsbeoordeling van ontdooide embryo's. Ook het proces van invriezen en ontdooien werd minutieus doorgesproken en vastgelegd. Afgesproken werd dat alle embryo's bij het ontdooien als bewijs gefotografeerd zouden worden door KI Land van Cuijk. Eind mei 1990 werden de contracten getekend. Het spoelen van de koeien viel tegen. Er konden maar 17 embryo's gewonnen worden. De Hooglanders bleken weerbarstig en zij zouden dat de rest van het gebeuren blijven. Zonder de hulp van de heer Gerritsen van Caneda International te

